

gyasztót nem különösebben érdeklí, hogy ez vagy az az előadás közelíti-e meg legjobban a stílárís optímumot, a szerzői idiómákat, eszményeket. Bartók művészetének amúgy is a népzenei faktor a leggyorsabban pusztuló része. Nem csoda tehát, ha manapság az előadóművészek főként az európai műzene hagyományáiba leginkább beilleszthető Bartók-megnyilvánulások tökéletesítésével vannak elfoglalva. Csak igen kevesen veszik a fáradságot, hogy mindennek, a legapróbb részlet eredetének is utánanézzenek; s ha pusztán a vonósnégyeseket tesszük vizsgálat tárgyává, nem kétséges, hogy a népzenei elemek mennyisége ezekben a művekben elenyésző Bartók egyéb kompozícióihoz képest; némi maliciával meghatározó szerepük is vitatható. Azt sem nehéz éppenséggel bebizonyítani, hogy milyen sok szállal kapcsolódik a hat vonósnégyes azokhoz az ideálokhoz, amelyek kultúránk alakításában mindig is jelen voltak és vannak. Ilyen szempontból a Keller-vonósnégyes felvételét nem érheti vád: a recenzens saját magát tenné nevetségessé, ha pelengérré állítana egy-egy fehérholló-számba menő, nem igazán tisztán sikerült együttállást, pillanatnyi pontatlanságot, a szólamok ideális dinamikai arányainak nagy ritkán előforduló megbomlását. Az általános színvonal igen magas, a hangzás – mint az Erato-felvételek túlnyomó többségénél – pazar, az album mindenképpen komoly és tartós sikerre számíthat. Hangszertechnikai vonatkozásban okvetlenül felette áll a Bartók vonósnégyes – szintén az Erato által forgalmazott – régebbi felvételének, sőt Takácsék 1984-ben készült Hungaroton-változatát is felülmúlja. Ám mindez kevés. Ha a jelen bejátszást összevetjük például a Juilliard-vonósnégyes bármelyik verziójával (az éppen kurrens mindig is referenciavételként szolgált), bizony úgyszólván csak a hangzás az, amiért ma mégis szívesebben hallgatjuk a Keller-vonósnégyes lemezeit.

Összegezve: nincs jobb, de ez korántsem elég. A kihívás változatlanul fennáll. Csak remélhetjük, hogy ez a kitűnő, világviszonylatban is a legjobbak közé tartozó muzsikustársulás majd valamikor, egy szerencsésebb pillanatban/időszakban, érettebb fejjel s mégis még mindig ereje teljében, bizonyos felelős-

ségek súlyától kevésbé nyomasztva sokkal jobban meg fog felelni ennek a kihívásnak. Mi, hallgatók csupán türelmesen várhatunk a jobbra, az igazi, régen áhitott katartikus élményre.

Kocsis Zoltán

RAHMANYINOV LITURGIÁJA MAGYAR MŰVÉSZEK ELŐADÁSÁBAN

Rahmanyinov: Aranyszájú Szent János liturgiája, op. 31.

Tomkins Énekegyüttes. Művészeti vezető: Dobra János. Szóló: Ambrus Ákos, Bubnó Tamás.

Vezényel: Kocsis Zoltán

Hangmérnök: Horváth János

Hungaroton Classic, HCD 31 610-11

Az átlagos hangverseny-látogató meglehetősen ritkán találkozik Szergej Rahmanyinov muzsikájával, leszámítva talán azt a néhány sikerszámot, amely jobb-rosszabb zongoristák repertoárjának elnyúlhatatlan darabja. Az ilyen populárisabb alkotások persze meglehetősen egyoldalúan mutatják be egy szerző munkásságát. Ezért is öröndetes, hogy megjelent Rahmanyinov 1910-ben komponált egyházi műve, az ARANYSZÁJÚ SZENT JÁNOS LITURGIÁJA, magyar művészek tolmácsolásában.

Az ARANYSZÁJÚ SZENT JÁNOS LITURGIÁJA a keleti egyház rövidebb, „közönséges” istentisztelete, amelyet valószínűleg csak a nagyságok iránti nagybecsülésből fűztek a szép beszédű szent nevéhez. Rahmanyinov, a hagyománynak megfelelően, csak a kórus válaszait és különálló tételeit komponálta meg. A szertartás másik két résztvevője, a pap és a diakónus, az általánosan elfogadott gyakorlat jegyében recitálja mondanivalóját. A Hungaroton CD-jén – néhány kevésbé lényeges változtatástól eltekintve – a hagyományos szertartás rendje szerint hangzik el a LITURGIA, úgy, ahogy az ma is hallható egy ortodox templomban.

Apróságoknak vélhetnénk a különbséget, tudniillik azt, hogy a művet egyházi személyek helyett hivatásos énekesek adják elő (ráadásul karmester vezényletével), ha nem ez volna az a gordiuszi csomó, amelyet Kocsis Zoltánnak vezénylőpálcájával ketté kellene vágnia. A szó előadói praxisbeli értelmében vett autentikus megoldáshoz az előadásból hiányzik valamiféle életszerűség. Nem azokra a zörejekre (köhécselésre, mormogásra, ki-be járkálásra) gondolok, amelyek bármelyik vallás szertartásának velejárói, hanem arra a mással össze nem téveszthető tónusra, ahogy a pap vagy a diakónus szövegét recitálja, a mondat elején figyelemfelkeltően szonórus hangon kiejtve, a mondat végén pedig, mintegy csak kötelességeinek tudatában, elhadarva a szavakat. Ambrus Ákos zengő baritonjával többször is közel kerül a megoldáshoz, s talán csak az egyházi szláv nyelv idegensége az oka annak, hogy nem válik vérbeli diakónussá. Bubnó Tamás (pap) hangja valamivel merevebb, talán túlon túl nyugateurópai, mindenesetre egyáltalán nem olyan, mint amit az ember egy pocakos, nagy szakállú pópától elvárna.

A kórushangzás nem elég szingazdag, s bizony lehetne tisztább is: a kotta tanúsága szerint a 3. tétel ugyanazon az F-dúr akkordon indul, amelyen a 2. tétel befejeződik – sajnos a felvételen majdnem egy kis szekunddal feljebb szólal meg a 3. tétel kezdő akkordja. Jó lett volna még egyszer felvenni a 6. tételt, főleg azt a részt, ahol a szoprán szólam nem énekel, és így nem takarja el azt, ami egy kórusban takargatnivaló, az alt és a tenor szólamot.

Egyébiránt erős a gyanúm, hogy Kocsisék koncepciója egyáltalán nem az autenticitás köréből indult ki, sokkal inkább valamiféle dramatikus elképzelésből. Ennek nyomát vélem felfedezni a 14. tétel (MIATYÁNK...) gyönyörű megoldásában. Az ima rejtőzködő ritmikusságában, áhítatos és nemes pianójában emelkedik csúcspontjára ez a háromszereplős drámai cselekmény. Mégis, hiába próbálok visszafelé felszedni az elgondolás szálait, nem látom a misztériumot megszületni. Hiányzik a szereplők egymáshoz való viszonya, a nagy kórustételek kiemelése (ÁLDJAD ÉN LELKEM AZ URAT, HISZEK EGY) és az olyan látványos pillanatok, mint az ajtók bezárása a

Nagy Hitvallás előtt, amikor a diakónus hangosan kiáltja: „Az ajtókat!, az ajtókat!”

Külön kell szólni a CD sajtóhibákban bővelkedő kisérfüzetéről (oldalanként három-négy hiba). Az információkban gazdag magyarázó szöveget Bubnó Tamás készítette, s csak egy tévedését kell kiigazítanom: nem az 1910-es LITURGIA volt az első alkalom, hogy Rahmanyinov az ortodox egyházzene felé fordult, már 1893-ban is komponált egy szép kórusművet, a „V molitvah nyeuszipajuscuju Bogorodicu” kezdetűt. Nagyon jó lenne, ha a Tomkins Énekegyüttes a LITURGIA és a VECSERNYA mellé ezt is felvenné repertoárjára.

Dalos Anna

VITA

Dávidházi Péter

GYANÚTLANUL A HATALOM CSAPDÁJÁBAN

Filológiai látélet
egy ellenzéki mítoszról

„Gyönyörű virága az a szívnek, midőn hallgatunk a' hol kár nélkül hallgathatunk, 's azért hallgatunk, mert szavunk kedvetlenséget, bajt, kárt tehetne azoknak, a' kiket hozzánk szeretet kapcsola.” Halála előtt néhány hónappal, 1831. március 8-án az agg Kazinczy intette ezzel kiméltre a nekitámadó fiatalokat, elismervén ugyanakkor, hogy „a' hol az ügy kívánja hogy szóljunk, ott nincs barát és nincs ellenség, ott nem kívánhatni, hogy hallgassunk”. Soha még annyira nem éreztem e dilemma kétfelé húzó erejét, mint amikor megpróbáltam igazságot szolgáltatni elhunyt kollégám, Kiss József rejtett tragédiájú életének. (EGY SZELID FILOLÓGUS ÉSZREVÉTTLEN HŐSIESSÉGE. *Holmi*, 1993. 11. sz. 1578–1589. o.) Sejtettem, hogy kortársai közül holtakat és élőket (köztük egy hozzám közel állót) egyaránt megbánthatok, ha mindmáig versengő mítoszaiktól függetleníteni akarom magam. Nincs nagyobb sértés, mint amikor valakinek (ahogy mondani szokás)